

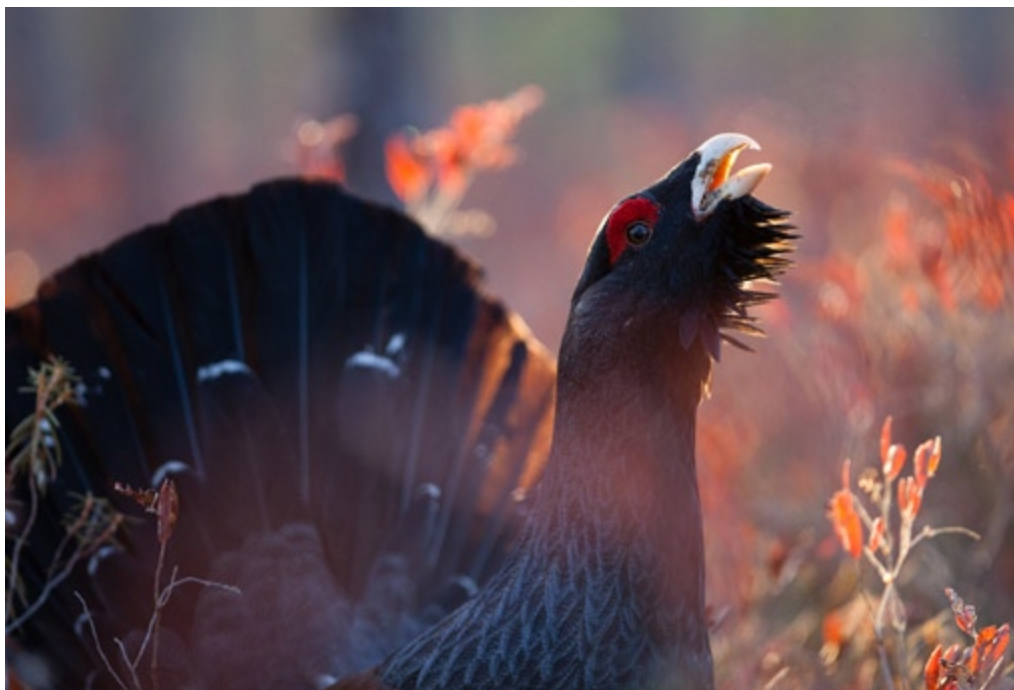
Edusammud metsise kaitse korraldamisel

2010. aasta Tiirutajas nr 10 kirjutasime sellest, et metsis võetakse luubi alla, kuna tema käekäik tekitab muret. Nüüd on aeg üle vaadata, mis selle aja jooksul on toimunud, mida oleme teada saanud ja mis suunas on metsise kaitse liikumas.

Aastatel 2009–2012 inventeeris Eesti Ornitoloogiaühing kõiki teadaolevaid metsise mängupaiku Eestis (inventuuri tulemusi vaata lk 2). Tänavu ja tuleval aastal toimuvad veel mõnede tühjaks jäänud mängupaikade kordusvaatlused ning ühtlasi algab uus mängude inventeerimine algatatud riikliku seire raames.

2012. a valmis metsise kaitse uuendatud tegevuskava. Selles seatakse lähema viie aasta kaitse-eesmärgiks kõikide teadaolevate püsivalt asustatud mänguasurkondade ja kvaliteetsete metsise elupaikade säilitamine. Vajalik on ka teadmispõhine metsise elupaikade kvaliteedi parandamine, mille eesmärgiks on arvukuse kahanemise peatamine. Lähema 15 aasta jooksul püütakse saavutada metsise arvukuse stabiliseerumine ja suurenemine 1500–2400 kukeni, sealjuures nelja ja enama kukega mängude hulk peaks suurenema 75%-ni mängude üldarvust. Loodetakse, et 15 aasta pärast on säilinud vähemalt 400 püsivalt asustatud metsise mängupaika ning populatsiooni arvukus on stabiilne või kasvav.

Nende eesmärkide saavutamiseks tuleb 150 metsise mänguasurkonnas

Metsisekukk on Eesti looduse üks sümboleid. Looduse Aasta Foto 2013 III koht kategoorias „Loomad oma keskkonnas ja loomaportreed“.

FOTO: JAAK SAAV

nende elupaiku taastada ja hooldada. Millised taastamis- ja hooldusviisid on metsise elupaikades sobivaimad, on aga veel täpselt teadmata. 2012. a augustis toimus Asko Lõhmuse eestvedamisel ümarlaud, millel osalesid Tartu Ülikooli, Eesti Maaülikooli, Riigimetsa Majandamise Keskuse, Keskkonnaameti ja Eesti Ornitoloogiaühingu esindajad. Selle tulemusena algatati metsise elupaigakvaliteeti määravate tegurite kompleksuuring, mida rahastab Riigimetsa Majandamise Keskus. Uuringu käigus toimub metsise elupaikade taastamise eksperiment, 12 metsist plaani-

takse varustada GPS-saatjaga, et välja selgitada nende tegelik elupaigakasutus ja territooriumi suurus, ning uuritakse lähemalt kiskluse mõjusid. Need uuritud peavad andma alusteadmised metsise elupaikade parandamise meetodika ning elupaikade kaitse vajaduse ja ulatuse kohta.

Metsise kaitse korraldus on seega sammu võrra edasi liikunud ja nüüd jääb üle oodata RMK rahastatud rakendus-uuringu tulemusi, mis peaksid andma olulist teavet edasiste tegevuste kavandamiseks.

Ivar Ojaste

FOTO: EOÜ ARHIIV

EOÜ suvepäevad

Eesti Ornitoloogiaühingu suvepäevad toimuvad sel aastal 29.–30. juunil Harjumaal Keila-Joa sanatoorses internaatkoolis. Kahe päeva jooksul peetakse ettekan-
deid ja arutelusid, toimub praktiline linnuõpe ja väliretked, teadmisteproovid jm. Suvepäevadel on ka meelelahutust ja üllatusi, samuti on mõeldud noorematele osalejatele. Lähem teave ja programm on EOÜ kodulehel www.eoy.ee, lisateave telefonil 742 2195. EOÜ suvepäevad on linnuhuviliste suurim kokkusaamine Eestis ja need on avatud kõigile huvilistele.

Metsise inventuuri tulemused

Eesti Ornitoloogiaühing inventeeris aastatel 2009–2012 kõiki 438 Eestis teadaolevat metsisemängu. Selleks külastati mängu aprillist mai alguseni ja hinnati mängivate isaslindude ehk kukkede arvu. Kui 2008. a arvati Eestis olevat 1200–2000 metsisekukke, siis selle inventuuri tulemuste põhjal võib oletada, et meil elutseb veel vaid 1100–1200 metsisekukke.

Inventeeritud mängukohtadest olid vähemalt ühel aastal tühjad 50 ehk 11%. Lähtudes metoodikast tuleb selliseid nn nullmänge inventeerida kolmel aastal järjest. Kolmel aastal on tühjaks osutunud vaid 15 mängu ehk 3%, kahel aastal 10 ehk 2% ja ühel aastal 25 ehk 6% teadaolevatest mängudest. Seega ei tulene arvukuse muutus mitte niivõrd mängukohtade, vaid mängudes osalevate kukkede arvu vähenemisest.

Võrreldes inventuuri tulemusi aastatel 1991–2000 kogutud andmetega, on toimunud olulised muutused mängudes osalevate kukkede arvu. Peaaegu kaks korda on suurenenud väikeste, 1–3 kukkega mängude osakaal ning sama suurusklassi võrra vähenenud suurte, nelja ja enama kukkega mängude arv (vt joonist). Eriti märgatav on see kaheksa ja enama kukkega mängude puhul, kus kahanemine on olnud kuuekordne. Väikeste mängude puhul on oluline märkida sedagi, et 1–2 kukkega mängud moodustavad neist koguni 77% ja kolme kukkega mängud vaid 23%. Seega võib praegu pidada suureks juba kolme metsisekukkega mängu, mida on teadaolevalt 45%.

Urmas Sellis

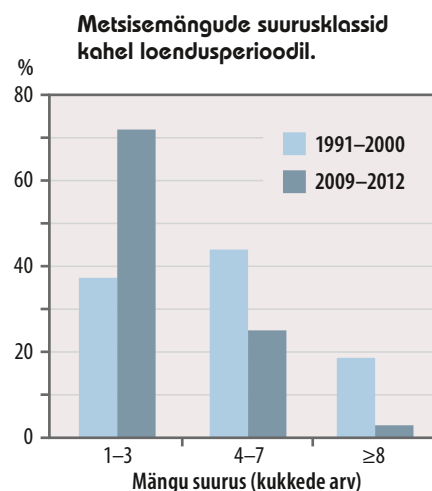
FOTO: ARNE AIDER

Enamikus metsisemängudes osaleb praegu vaid 1–2 kukke. Eelmisel sajandil leiti aga Eestis rohkem kui 20 kukkega mängu. Looduse Aasta Foto III koht kategoorias „Mustvalge loodusfoto“.

FOTO: JAAK SAARV

Kõik ei ole siiski nii lihtne. Üks selle aasta toredamaid leide oli kindlasti suure, 8–10 kukkega mängu leidmine umbes kilomeetri kauguselt paigast, kus veel 2012. aastal oli olnud ühe kukkega mängukoht ja kus varem oli olnud 4–6 kukkega metsisemäng. See on märk metsisemängude teatud dünaamilisusest ja sobivama elupaiga olemasolu korral selle asustamise võimest. Seetõttu tuleb nullmängude või ka ühe-kahe kukkega mängude ümbruses otsinguid kindlasti laiendada, sest senise mänguala tühjaks jäämine ei pruugi veel tähendada lindude kadumist. Kui aga lähtuda oletusest, et valdav osa teadaolevatest mängualadest on kujunenud metsise arvukuse kõrgperioodil, ning teadmisest, et kahe metsisemängu vahe sobivas metsamaastikus peab olema enamasti vähemalt 2 km, siis saab mängu n-ö kolimine olla võimalik vaid vaba ruumi tekkides ehk siiski mõne mängu kadudes. Kuid võimalusi ja seletusi on kindlasti veelgi.

Kui kellelgi on teavet metsisemängude ümberasumisest ühest kohast teise, palume sellest kindlasti teatada e-postiga aadressil ivar.ojaste@gmail.com või telefonil 521 5151.

Ivar Ojaste

Looduskaitsemärgi laureaat

10. mail andis keskkonnaminister üle looduskaitsemärgid inimestele, kes väärivad erilist tunnustust looduse uurimise, kaitsmise või tutvustamise eest. Teiste seas said märgi Eesti Ornitoloogiaühingu liikmed Urmas Sellis ja Kaja Peterson.

Urmas on ornitoloog ja Kotkaklubi asutaja, kes on juba üle kolmekümne aasta sihipäraselt tegelnud must-toonekure ja kotkaste kaitsmisega. Tema initsiatiivil alustati nende uurimisel satelliitsaatjate ja veebikaamerate kasutamist, mis on toonud eestlastele märksa lähemale nende pelguliste liikide argipäeva ning tunnustust ja tähelepanu ka väljaspool Eestit. Urmasest kirjutatakse pisut pikemalt eelmises Tiirutajas.

Nurmkana pesaelu

Mai alguseks on nurmkanaade pulmad peetud ning kuiva rohu ja vanade lehtedega vooderdatud pesalohk munemiseks valmis. Nurmkana pesa asub maapinnal hästi varjatud kohas – kõrges rohus, põõsa all või heki ääres. Emalind muneb sellesse suure hulga, tavaliselt 10–12, erandjuhtudel isegi kuni 24 ühevärvilist hallikas-, rohekas- või pruunikaskollast muna. Need on poest tuttavatest vutimunadest pisut suuremad. Nagu kõik linnud, muneb ka nurmkana iga päev ühe muna. Seega võib kogu kurna munemine kesta isegi mitu nädalat. Munemise vaheajal katab emalind pesas olevad munad rohuga kinni ning kasutab aega toitumiseks ja puhkamiseks. Kui esimene munakurn hävib, munetakse tavaliselt teine, mis on aga juba tunduvalt väiksem.

Munade haudumist alustab emalind pärast viimase muna munemist. Haudumine kestab 24–25 päeva. Isalind valvab samal ajal pesa läheduses, et

Kuna nurmkanaadel on palju vaenlasi, on nad poegade sirgumise ajal väga varjulised ja näitavad ennast harva.

FOTO: REMO SAVISAAR / BLOG.MOMENT.EE

võimalikke pesaröövleid eemal hoida ja emalindu hoiatada. Erinevalt paljudest teistest linnuliikidest ei kaitse nurmkana oma territooriumi teiste liigikaaslaste eest. Pärast poegade koorumist kaotab pesitsusterritoorium üldse oma tähtsuse. Nurmkanaade kevadise menüü moodustavad taimede rohelised osad – lehed ja varred, vahel harva sekka ka mõni lüljalgne või tigu.

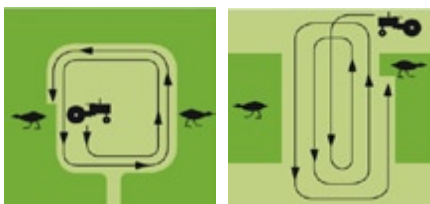
Ühel ilusal päeval juuni alguses kooruvad korraga kõik kollase-pruunikirjud nurmkana tibud. Nurmkana on pesahülgaaja, see tähendab, et pojad lahkuvad pesast kohe pärast koorumist ja kuivamist, tavaliselt juba mõne tunni möödudes. Vanemad jäävad poegade juurde ning hoolitsevad nende eest. Esimesel kümnel elupäeval toituvad nurmkana pojad ainult putukatest ja teistest

selgrootutest. Sellisel valgurikkal dieedil kasvavad ja arenevad tibud kiiresti. See on pesahülgaajatele lindudele väga oluline, et pääseda röövloomade jt ohtude eest. Kümnapäevased nurmkanaad on võimelised korraks lendu tõusma, kahe nädala vanuselt on nad aga juba lennuvõimelised.

Kõik nurmkana pojad ei saagi täiskasvanuks, sest neil on palju vaenlasi: kana- ja raudkull, rebane, kährik, tuhkur, nugis, kass. Ka inimene võib oma tegevusega nurmkanaade elu raskeks teha. Kui putukaid hävitatakse taimekaitsevahenditega, võivad nende pojad nälga jääda. Varane niitmine või valed niitmisevõtted võivad aga kogu pesakonna hävitada.

Suvi on nurmkanaade jaoks siiski tore aeg, nad peesitavad päikese käes, suplevad liivas ning toitu on piisavalt. Öösiti magavad linnud koheva ringina, pead väljaspool ja sabad keskel.

Jaanus Aua

Esimese eluaasta jooksul hukub 70–90% nurmkana poegadest. Põllumaadel on neile hukutavaks liiga varane niitmine ja valed niitmisevõtted. Põllulindudele annab võimaluse pageda niitmise alustamine põllu keskelt. FOTO: RIHO KINKS

Looduskaitsemärgi laureaat

Kaja Petersoni tunnustas keskkonnaminister looduskaitsemärgiga panuse eest Eesti looduskaitsepoliitika kujundamisse. Kaja on aktiivne looduskaitse edendaja ja tutvustaja nii Eestis kui ka rahvusvahelisel tasandil. Ta töötab aastast 1993 Säästva Eesti Instituudi Tallinna keskuses ning tema eestvedamisel on aastaid analüüsitud Eesti looduskaitsepoliitikat ja -korraldust ning panustatud selle elluviimisse. Peale selle on ta andnud suure panuse keskkonnamõju hindamise valdkonna arendamisse Eestis. Ta on ka aktiivne linnuvaatleja ning üks Tallinna Linnuklubi asutajaid. Ornitoloogiaühingus on Kaja osalenud paljudes töörühmades ning olnud juhatuse ja nõukogu liige.

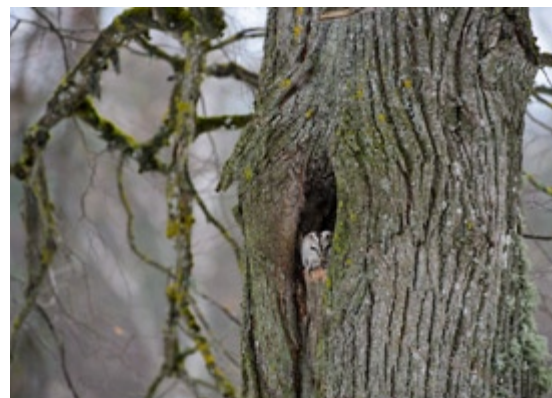
Kaja Peterson

FOTO: KAJA PETERSON

Looduse Aasta Foto 2013

Konkursil Looduse Aasta Foto 2013 osales 1383 fotograafi ligi 11 000 fotoga. Võitjad kuulutati välja 27. aprillil. Nagu ikka, oli parimate fotode seas palju linnupilte. Peaauphinna võitis Silver Kommusaar fotoga hallpea-rähnist talvises metsas. Siin on esitatud valik parimaid fotosid lindudest (vt ka lk 1 ja 2).

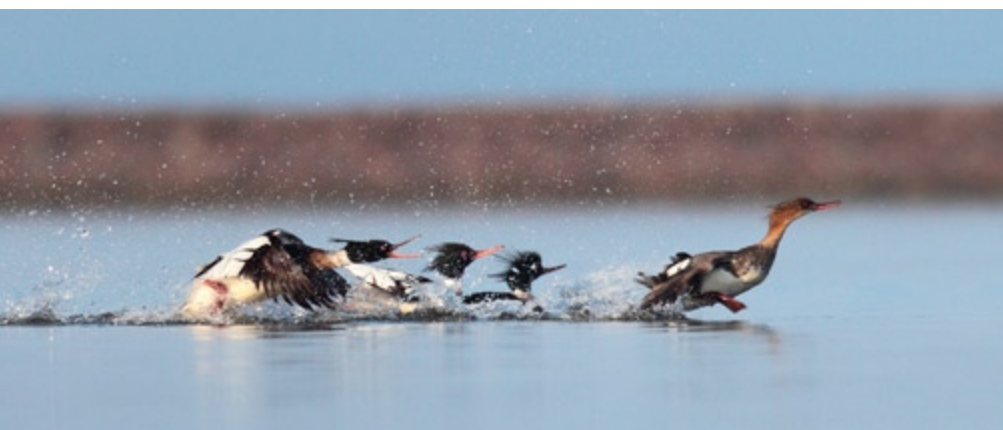
Looduse Aasta Foto 2013 peaauphind ja peaauphind kategoorias „Loomad oma keskkonnas ja loomaportreed”. Fotol on isane hallpea-rähn. Foto: **Silver Kommusaar**

II koht kategoorias „Laste loomapildid”. Kodukakk pesaõõnsuses. Foto: **Fred Začek**

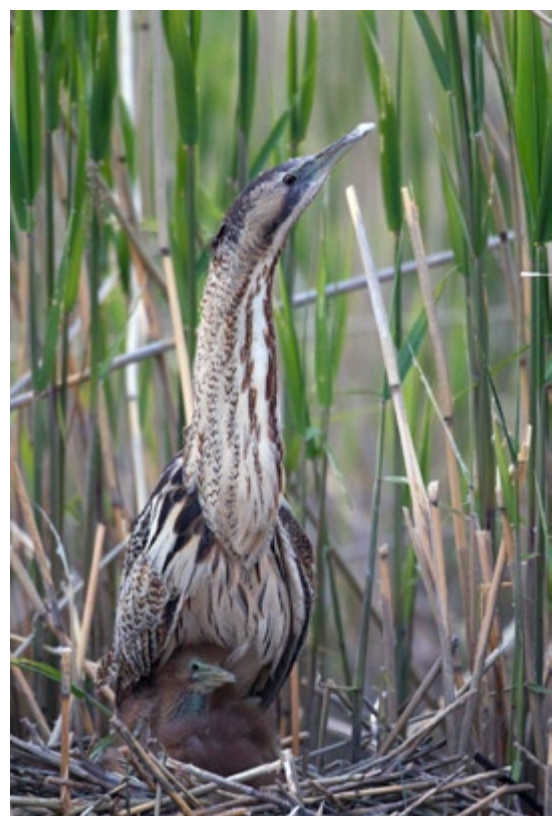

Peaauphind kategoorias „Laste loomapildid”. Sookurg kevadises roheluses. Foto: **Ekvard-Allan-Matis Joakit**

Peaauphind kategoorias „Loomad tegutsemas”. Rohukosklate pulmamäng. Foto: **Kilvar Kessler**

Peaauphind kategoorias „Inimene ja loodus”. Emahakk pesal Tallinnas Paljassaarel. Foto: **Raul Rajaveer**

Viired

Viired on veelinnud, keda sageli peetakse väikesteks kajakateks. Välimuselt meenutavad nad pigem tiiru. Ka nimetus „viires“ on rahvakeeles tähistanud tiire, see tuleneb nende häälditusest. Ladinakeelne perekonnanime *Chlidonias* tähendab aga hoopis „pääsuke sarnane“. Üks nende rahvapäraseid nimetusi on „must veepääsuke“. See käib Eestis tavalise pesitseja mustviirese kohta. Meile on asunud aga pesitsema ka tema sugulane valgetiib-viires.

Mõlemad viired on meil rändlinnud, kes saavad alles aprilli lõpus või mai alguses ja enamik neist lahkub juba augusti lõpuks. Nende elupaigaks on taimestikurikkad veekogud, eriti väikesed järved ja üleujutatud rohumaad, aga ka merelahed. Viired toituvad peamiselt putukatest, keda püüavad osavalt õhust või veetaimedelt, kuid sööstavad ka väikeste kalade järele. Saagiotringul teevad nad sageli paigallendu. Nad võivad istuda postidel, kivil või taimedel, kuid harva maas või vees. Viired pesitsevad enamasti koloonias. Kõrtest ja heinast pesa on veest väljaulatuval mättal või põndakul või päris ujuv.

Valgetiib-viires oli kuni eelmise sajandi lõpuni Eestis haruldane eksikülaline, leitud on ka üksikuid pesi. Tema arvukus hakkas suurenema 1990. aastatel. 2005. aastal oli Põlvamaal Räpina

FOTO: FRANK VASSEN

Valgetiib-viires

FOTO: PASI PARKKINEN

poldril neid ootamatult koguni 27 paari ning leiti 13 pesa. 2010. a oli samas juba sadakond paari. Praegu arvatakse meil neid igal aastal pesitsevat 5–100 paari. Valgetiib-viires paistab mustviiresest hästi silma oma kontrastse mustvalge sulestikuga. Tema tiibade alakülje eesserv on laialt süsimust, ülapoole eesserv aga lumivalge. Valge tiivanukk on hästi näha ka istuval linnul. Valge on ka tema sabapealne. Valgetiib-viires on äratuntav kärisevama hääle järgi, kuid see vajab juba suuremat kogemust.

Mustviires on Eestis harilik pesitseja, kuid tema arvukus on tublisti vähenenud ning praegu pesitseb neid veel vaid 1000–2000 paari. Mustviire vanalind on suvel musta pea ja kehaga, tiivad on nii alt kui pealt ühtlaselt tuhkhallid. Saba on tal alt valge, pealt tiibadega ühte värvi.

Mustviires

FOTO: JOHAN VAN 'T LEVEN

Eestis on kohatud ka jõgitiiruga sarnanevat **habeviirest**. Lätis on ta juba pesitsenud, kuid meil on veel eksikülaline.

Riho Kinks

Neeruti linnuriigist

Lääne-Virumaal asuv Neeruti maastikukaitseala on küll üsna väike (1272 ha), kuid väga vaheldusrikka maastikuga. Vaid tunnise matkaga võib siit leida rabasid, oose, mõhnu, orge ja neli järve. Samuti vahelduvad metsatüübid. See on toonud siia mitmekesise linnustiku.

Neeruti mägede linnustikku on põhjalikumalt uurinud Tiit Randla aastatel 1960–1963. Linnuliikide arvukus sai ta tollal 122. 1984.–1994. a jälgisin ise põhjalikumalt röövlindude ja kuni 2009. aastani muudki linnustikku. Selle aja jooksul olen Neeruti kaitsealal kohanud 113 liiki linde. Siinne linnustik on olnud üldiselt stabiilne. Lisandunud on händkakk ja kassikakk, 1980. aastatel toimunud intensiivse metsaraie tulemusena tekkinud lankidele ilmusid ka uued avamaastiku liigid, nt rukkiräak ja punaselg-õgija. Kohanud pole ma aga siin varem esinenud karvasjalg-kakku,

õõnetuvi, turteltuvi, siniraaga, soo-roolindu ega nõmmelõokest.

Neeruti mäed on tuntud hiireviu paradiisina. Selle liigiga on siin seotud kolm omalaadset rekordit. Vanim puus püsiv viupesa hakkab saama 31 aastaseks, ühes pesas lennuvõimestus 1999. a viis poega ning 1989. ja 1990. a pesitses

väikesel kaitsealal koguni üheksa paari hiireviusid. Ühtlasi pesitseb siin ka kuni kolm paari herilaseviusid.

Lähematel aastatel on kavas Neeruti maastikukaitseala linnustikku taas põhjalikumalt uurida. Kel on huvi selles kaasa lüüa, võtku palun ühendust e-posti aadressil marek53@hotmail.ee.

Marek Vahula

Neeruti maastikukaitseala ilmetavad mägede vahelised järved ja veesilmad.

FOTO: RIINA KOTTER

Estbirding – Eesti bongareid koondav linnuklubi

Estbirding on 2009. aastal Eesti linnuvaatlejate loodud organisatsioon, mis ühendab rändevaatlustest, lindude määramisest, haruldaste lindude otsimisest ja teiste linnusõprade leitud haruldaste lindude vaatlemisest ehk bongamisest huvituvaid inimesi. Praegu on klubis 55 liiget, peale Eesti ka Soomest, Lätist ja Rootsist. Klubi on registreeritud mittetulundusühinguna ja seda juhib viieliikmeline juhatus.

Lindude vaatlemise ja harulduste otsimise kõrval on meie tegevuse eesmärk ka linnuharrastuse populariseerimine ja lindudega seotud teadmiste jagamine. Avaldame oma kodulehel nii klubi liikmete kui ka teiste vaatlejate haruldaste ja põnevate lindude kohtamise teateid, reisikirju, lindude määramise ja muid juhiseid, fotosid niihästi haruldastest kui tavalistest lindudest jm. Estbirdingu liikmed osalevad ka lindude seiretöös ja Eesti Ornitoloogiaühingu projektides. Igal kevadel ja sügisel korraldab klubi parimal linnuajal retki Eesti põnevamatesse linnupaikadesse ning neist on oodatud osa võtma kõik huvilised. Estbirding on loonud ka telefoni lühisõnumite teel toimiva nn Rariliini, millega liitujad saavad operatiivselt teavet kohatud linnuharuldustest.

Suurima üritusena korraldab Estbirding igal aastal augusti keskpa-

Bongarid seisavad sageli tunde mere ääres rännet jälgides, lootes leida ka mõnd haruldast liiki.

FOTO: HANNES PEHLAK

gas linnuvaatlemise võistlust Estonian Open, mis on pikima ajalooga ja kõige populaarsem nn linnuralli Eestis. Selle algatas 1995. aastal Soome linnuklubi Viron Lintuseura ja seni ongi enamik osalejaid olnud Soomest. Ka eestlaste seas on võistlus järjest populaarsemaks muutunud. Aastatel 2007–2012 osales igal aastal 11–19 võistkonda, nende hulgas 6–8 Eestist. 2013. aasta Estonian Open toimub 17. augustil ning võistluspiirkonnaks on Jõgeva ja Tartu maakond.

Estbirdingu kohta saad lähemalt lugeda veebilehelt www.estbirding.ee.

Mariliis Märtsen
Estbirdingu juhatuse esimees

Tornide linnuvaatluspäev

18. mail toimunud tornide linnuvaatluspäeval vaadeldi juhendajate abiga linde 16 vaatlustornis ja iseseisvalt kahes. Ilus kevadilm meelitas tornidesse üle saja linnuhuvilise. Kõige liigirikkamaks osutus Kihnu saarel asuv Pitkänä linnuseiretorn, kus vaadeldi 107 liiki linde. Sellele järgnesid Haeska linnutorn Läänemaal 91 ja Räpina ranna vaatlustorn Põlvamaal 81 liigiga. Kolmandat aastat toimunud tornide linnuvaatluspäeva rekord jäi sellega löömata – eelmisel aastal vaadeldi Pärnumaal Kabli linnutornis 112 liiki linde. Vaatlustornides pandi kirja kokku 168 liiki sulelisi. Põnevamateks neist olid rabapistrik, nõlva-lehelind, roohabekas ja valgetiib-viires. Vaatluspäeva tulemusi saab vaadata internetist aadressil www.eoy.ee. Eesti Ornitoloogiaühing tänab kõiki juhendajaid ja vaatluspäevade koordinaatorit Mariliis Märtsenit.

Isane roohabekas.

FOTO: NILS-EDVARD TENNEMANN

Linnuvaatlus on väga sobilik hobi ka daamidele. Fotol on Eesti parim naislinnuvaatleja ja Estbirdingu juht Mariliis Märtsen.

FOTO: KADRIL PROWEESE

Estbirdingu üheks tegevuseks on linnuvaatlemise edetabelite pidamine. Kõik need põhinevad vaatlejate aususel. Haruldaste liikide vaatlused peavad siiski saama kinnituse ka Eesti linnuharulduste komisjonilt. Eelmisel aastal sündis kaks uut rekordit. Margus Ots vaatlus aasta jooksul Eestis

276 linnuliiki, mis ületas eelmise rekordi (Uku Paal, 2009) üheksa liigiga. Rekordiaasta kroonikat saab lugeda veebilehelt www.linnuvaatleja.ee. Eelmisest tipptulemusest sai aga jagu ka Mariliis Märtsen, kes hoiab nüüd 270 liigiga esikohta naiste arvestuses.

Linnuvaatlejad peavad muidki edetabeleid. Näiteks on elu jooksul Eestis kõige rohkem liike näinud soomlane Jan Nordblad (326), eestlastest Uku Paal (323). Eesti talvist rekordit (1. detsember – 29. veebruar) hoiab samuti soomlane – Gustaf Nordenswan 169 liigiga. 24 tunni rekord (194 liiki) on aga eestlaste käes ja pärineb 2007. aastast. Selle tulemusega on Eesti praegu teadaolevalt Euroopas Hispaania järel teisel kohal.

EOÜ auliikmeks valiti Eve Mägi

26. märtsil Tartus toimunud Eesti Ornitoloogiaühingu üldkoosolekul valiti ühingu auliikmeks Eve Mägi. Eve on tuntud kui kõige kauaaegsem Matsalu rahvusparki teadustöötaja. Ta on ka paljude teadusartiklite autor ning linnuraamatute tõlkija ja toimetaja. Eve enda sulest ilmus hiljuti raamat „101 lindu“, mis on üks paremaid eestikeelseid linnuraamatuid. EOÜ liige on Eve olnud alates ühingu taasasutamisest 1991. a. Ta oli pikka aega ajakirja Hirundo toimetuskogus ning on tänini Eesti lindude arvukushinnangute töörühma liige. Eve sõbrad ja kolleegid teavad, et ta on inimene, kelle peale võib alati kindel olla. Ta on suure lugemuse ja laia silmaringiga ning kogu hingega ornitoloogiale pühendunud.

Foto: Mari Kose/EOÜ

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli puhul ja tänab toetuse eest:

Kaja Peterson	50
Signe Maripuu	60
Anu Jaal	70

Karin Poola 60

Karin Poola on Kärđlas sündinud põline hiidlane. Pärast bioloogiaõpingute lõpetamist Tartu ülikoolis naasis ta kodusaarele ning on suure osa oma elust pühendanud siin sihikindlalt loodushariduse edendamisele. Ta on üle 25 aasta olnud Palade kooli loodushariduse õpetaja ning Hiiumaa loodushariduse alustala. Karini eestvedamisel loodi 2007. aastal Hiiumaale Palade Loodushariduskeskus, mille juhataja ta ise praegusegi on. Koos Hiiumaa linnusõprade ja matkaklubiga Muku on Karin aidanud ergutada hiidlaste linnuhuvi ja suurendada teadmisi. Nad korraldavad näitusi,

Foto: KAISTA LUUK

linnuvaatluspäevi, linnuõpet, lastelaagreid, jagavad reisimuljeid jm. Lõppenud maikuus aitas Karin läbi viia EOÜ noorte linnupäeva Hiiumaal. Karin on rõõmsameelne, tegus ja energiline, naerata, optimistlik ja suurte teadmistega. Oma tegude eest nimetati ta 2007. a Hiiumaa aasta õpetajaks ja aasta hiljem anti talle Hiiumaa teeneteplaat.

Foto: AIVAR VEIDE

Nuputa

Eelmise Tiirutaja õige vastus oli kaelustuvi ehk meigas (*Columba palumbus*). Kaelustuvi on Eestis harilik pesitseja (50 000–80 000 paari), kes saabub siia aprilli alguses. Siis on metsades ja parkides kuulda tema öökulli moodi laulu „kukuu-ku, kukuu-ku“. Teistest tividest on ta lihtsalt eristatav valge laigu järgi kaelal. Kaelustuvi on ka jahilind. Õige vastuse eest saab auhinna Sigrid Paavle. Siinsele pildiküsimusele ootame vastust 15. augustiks aadressil riho.kinks@eoy.ee. Õigesti vastanute vahel loositakse välja raamat „Linnud. Tiivuliste aastaring“.

Lihavõtte linnuvaatluspäevad

30.–31. märtsil toimunud lihavõtte linnuvaatluspäevadel pandi kirja üle 23 000 linnu 95 liigist. Kõige rohkem vaadeldi sinikael-partet (2738), üle tuhande ka hakke, hallvareseid, rasvatihaseid, rohevinte ja põldvarblaseid. Põnevaimateks vaatlusteks olid soopart, piilpart, metskurvits ja kaelus-turteltuvi. Eesti Ornitoloogiaühingule saadeti täpselt 100 vaatlusankeeti, mille koostamisel osales üle 300 linnusõbra. Pikima vaatlusnimikirja (50 liiki) edastas Peep Veedla oma perega. Täname vabatahtlikke, kes 18 Eesti paigas avatud linnuretki juhendasid, ning kõiki osalejaid.

Postkastist

Fotograaf Sven Začek avastas suur-kirjurähnide „hotelli“, kus ühe puu sees olevates vanades rähniõõnsustes ööbis neli rähni. Seejuures oli huvilisi rohkemgi ja tubade pärast löödi verist lahingut. Selline nähtus on möödunud talve erakordse rähnirohke tulemus.

Foto: Sven Začek

Kroonika

■ 31. märtsil toimunud **linnade linnuvaatlus** näitas erakordselt hilist kevadet. Ürituse 12-aastase ajaloo jooksul ei nähtud esmakordselt üheski linnas üle 50 linnuliigi. Linnuvaatlusel osales 92 inimest 20 Eesti linnas. Enim liike nähti Tallinnas (49), teise koha saavutasid Tartu ja Pärnu (44). Kokku kohati linnades

vaid 80 linnuliiki ehk 11 võrra vähem kui mullu ja koguni 21 võrra vähem kui 2008. aastal. Põnevamateks vaatlusteks olid väikepütt, vesipapp, laanepüü ja tuuletallaja. Harukordsel kombel jäid seekord märkamata põldlööke, kiivita ja, sookurg ja õõnetuvi. Täname kõiki vaatlejaid ja Tarvo Valkerit. Linnuvaatluspäevade tulemusi vaata EOÜ kodulehelt.

Linnuhuvilised soovivad

Linnuvalu aabits. Suvised aialinnud. Koostaja Riho Kinks. Kirjastus Menu, 2013. 72 lk, kaasas CD.

Eesti Ornitoloogiaühingu ja kirjastuse Menu koostöös ilmunud raamatust saab teada, kuidas linnud koduõues pesakohta valivad ja kodu loovad ning kuidas neid selles abistada, kuidas ja kellele ehitada pesakasti, kuhu see üles panna ja kuidas hooldada ning kuidas käituda pesa või linnupoja leidmisel. Raamatu teise osa moodustavad kolmekümne tavalisema aialinnu tutvustused ja joonistused. Raamatuga on kaasas CD kirjeldatud lindude lauludega. Raamat pakub abi ja äratundmisrõõmu nii maa- kui linnainimesele.

Linnud. Tiivuliste aastaring. Tiul Sepp ja Remo Savisaar. Kirjastus Varrak, 2013. 129 lk.

Tiul Sepp on raamatu kirjutanud mõnuses sõbralikus keelepruugis. Raamat on üles ehitatud teekonnanala läbi lindude aasta. Tutvustatakse nende pereelu, pesaehitust, toitumist ja laule, järglaste eest hoolitsemist, rännet, talvitumist ja palju muud. See on hea raamat lastele ja tavalisele linnusõbrale, kes leiab siit palju huvitavaid teadmisi lindude elust. Raamatule lisavad väärtust tuntud loodusfotograafi Remo Savisaare kaunid fotod.

Vaatle linde. Rob Hume. Kirjastus Valgus, 2013. Tõlkinud Olav Renno. 112 lk.

See raamat sobib väiksematele lastele linnumaailmaga tutvumiseks. Siin on väga lühidalt juttu lindude määramisest, käitumisest, toitumisest, pesitsemisest, rändest jm. Lühikese jutu kompenseerivad head joonised. Suurema osa raamatust moodustavad 110 fotodega varustatud liigikirjeldused. Iga liigi kohta on vaid paar lauset, kuid meeldiva üllatusena on nooltega näidatud ka olulised määramistunnused. Lastele meeldib, et on kindlasti ilusad värvilised kleebid iga kirjeldatud linnuliigi kohta. Suurimaks puuduseks on tõlkeramatule iseloomulik liigivalik.

Laululinnurahvas. Veljo Runnel. MTÜ Loodusajakiri, 2013. CD.

Ajakirja Eesti Loodus aprillinumbriga oli kaasas kaua oodatud CD-plaat, mis sisaldab 80 linnuliigi ehk pea kõigi Eesti laululindude laule. Plaadiga on kaasas vihik, kust leiab kõigi linnuliikide lühitutvustuse. Selle juures on Veljo Runnelile nõu andnud Hannes Pehlak, Fred Jüssi ja Erik Leibak. See on kõige täiuslikum seni Eestis ilmunud laululindude kogumik ja iga linnusõbra kodus peaaegu kohustuslik. Ajakirja koos CD-ga saab osta Eesti Looduse toimetusest.

Ostes trükiseid Eesti Ornitoloogiaühingust, toetad Eesti linnukaitset.

■ Käesoleva aasta aprillis ja mais korraldas Eesti Ornitoloogiaühing kolme päevased **linnulaagrid** 13–18-aastastele noortele Põlvamaal, Ida-Virumaal ja Raplamaal ning koostöös Tartu Kesk-konnahariduse Keskusega Tartumaal. Ühtlasi toimus maikuus EOÜ noorte linnupäev ka Hiiumaal Saarnaki laul. Laagritest võttis osa üle 60 linnuhuvilise, kellest paljudest saavad tulevikus loodetavasti lindude ja looduse uurijad. Täname kõiki juhendajaid ja korraldajaid. Laagreid toetas Keskkonnainvesteeringute Keskus.

8. aprillil oli maa endiselt kaetud paksu lumega. Foto: MARGO VUTT

Osale

■ 25. maist 15. juunini toimub **hau-delindude punktloendus**. Tegemist on ühe tähtsaima pikaajalise lindude seireprojektiga, mis annab meile teavet tavaliste linnuliikide käekäigu kohta. Osalejatel tuleb sel ajavahemikul läbi- da enda valitud loendusrada ning pan- na 20 punktis kirja kõik kuulnud ja nähtud linnuliigid. Juhised saab EOÜ kodulehelt (Osale), e-postiga renno.nellis@gmail.com või telefonil 5302 1377.

■ **Linnuvaatlemise võistlus** Estonian Open toimub sel aastal 17. augustil ning võistluselaks on Jõgeva ja Tartu maakond. Lähem teave ilmub juulis aadressil www.estbirding.ee. Lisateave: 508 2244, Margus Ots.

■ 5.–6. oktoobril toimuvad **rahvusvahelised linnuvaatluspäevad** BirdWatch 2013. Täpsem teave ilmub EOÜ kodulehel septembris. Kui oled valmis neil päevil mõnd linnuretket juhendada, siis anna endast palun teada telefonil 508 6690 või e-posti aadressil riho.kinks@eoy.ee.

■ Endiselt on oodatud andmed **pesakastide** kohta, et selgitada, millised linnuliigid pesakastides elavad ja milliseid kaste nad eelistavad. Küsitluse leiad EOÜ kodulehelt või küsi tel. 742 2195.

Eesti Ornitoloogiaühing
Veski 4, Tartu 51005
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks
Telefon: 508 6690
E-post: riho.kinks@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Lehe väljaandmist on peale märgitud autorite toetanud blog.moment.ee, Wikimedia Commons ja Keskkonna-investeeringute Keskus
Küljendus: Eesti Loodusfoto

ISSN: 1736-6844